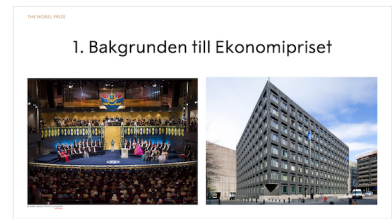

Bildspelsmanus – Ekonomipriset

1. Bakgrunden till Ekonomipriset

- Ekonomipriset är ett av de priser som delas ut under Nobelprisceremonin varje år. Ekonomi fanns dock inte med som priskategori i Alfred Nobels testamente. Priset instiftades på Riksbankens initiativ till Riksbankens 300-årsjubileum 1968 och delades ut första gången 1969.
- Ekonomipriset är alltså i strikt mening inte ett Nobelpris utan ett minnespris: Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne.

2. Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

- Riksbanken gav 1968 Kungliga vetenskapsakademien (KVA) uppdraget att utse ekonomipristagaren. KVA ansvarar även för att utse Nobelpristagarna i fysik och kemi. Ekonomipriset skulle utses enligt samma principer som gäller för Nobelpriset.
- Instiftaren av Nobelpriset, Alfred Nobel, ville att priset skulle gå till "den som hade gjort mänskligheten den största nytta".
- Redan från början ville Riksbanken att priset skulle vara tvärvetenskapligt. Därför har priset gått till forskare inom en rad olika discipliner. I den här lektionen ska ni få lära känna några av pristagarna och de olika discipliner de forskat inom. Först genom två exempel. Därefter kommer ni själva att arbeta med ytterligare några pristagare.

3. Diskussion: Definitioner av ekonomi

- Innan vi närmar oss den ekonomiska vetenskapen behöver vi definiera vad vi menar med ekonomi. Diskutera kort i era grupper: vad är en bra definition av ekonomi?
- En typisk skoleboksdefinition: - Att hushålla med knappa resurser. Det handlar inte bara om pengar, utan om alla resurser på jorden. Numera har vi fått en vidgad syn på ekonomisk hållbarhet. Tidigare handlade det mer om ekonomisk tillväxt, numera talar ekonomer mer om hållbar ekonomi i termer av ekonomisk

THE NOBEL PRIZE

lönsamhet som inte minskar andra tillgångar i form av naturresurser, ekosystemtjänster eller välfärd.¹

4. Exempel 1: Elinor Ostrom och ekonomisk organisering

- Ostrom belönades med ekonomipriset för sina teorier om hur människor på bästa sätt organiserar och tar hand om gemensamma resurser som till exempel ett fjäll eller en park.
- Hennes teori bygger på årtal av empiriska studier av hur människor tar hand om gemensamma resurser.
- Visa filmen om Ostrom (5.41 min) via länken.

5. Exempel 1: Elinor Ostrom och ekonomisk organisering

- Låt eleverna diskutera frågorna nedan i de grupper som du delade in klassen i inledningsvis:
- Kan ni se några andra områden där vi löser problem och konflikter på samma sätt som i Ostroms teori?
- Vilka andra områden kan ni komma på där Ostroms teori skulle fungera bra?
- På vilket sätt har Ostroms arbete gjort nytta för mänskligheten?

6. Exempel 2: Richard Thaler och beteendekonomi

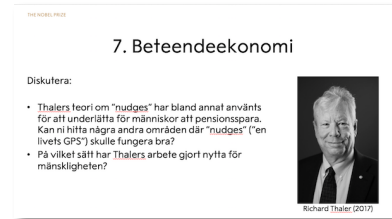
- Richard Thaler har utvecklat det ekonomiska forskningsfältet genom att ta hänsyn till psykologiska faktorer som påverkar människors ekonomiska beslut. Exempelvis har han visat att vår uppfattning av vad som är rättvist påverkar våra ekonomiska beslut. Resultatet strider mot en av grunderna i klassisk ekonomisk teoribildning som utgår från att människor tar rationella ekonomiska beslut.
- Thaler visar med sin forskning att vi människor ofta har svårt att göra det som på lång sikt är bra för oss – som vi också vill göra – för att vi faller för kortsiktiga frestelser. Det kan t.ex. gälla att pensionsspara, äta hälsosamt eller träna. Thaler har i sin tillämpande forskning skapat begreppet puffar – eller ”nudges” som hjälper människor att ta långsiktiga bra beslut. Nu ska han själv få beskriva vad det innebär.
- Visa filmen via länken.

¹ <https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktygslada/sustainable-development/ekonomisk-hallbarhet-1.431976> (2019-09-17).

7. Exempel 2: Richard Thaler och beteendekonomin

- Låt eleverna diskutera frågorna i de grupper som du delade in klassen i inledningsvis. Låt dem diskutera frågorna nedan:
- Thalers teori om "nudges" har bland annat använts för att underlätta för människor att pensionsspara. Kan ni hitta några andra områden där "nudges" ("en livets GPS") skulle fungera bra?
- På vilket sätt har Thalers arbete gjort nytta för mänskligheten?

8. Diskussion: Ultimatumspelet Hundralappen

- För att undersöka om Thalers teori stämmer kring huruvida vi människor tar rationella ekonomiska beslut ska vi nu göra ett "ultimatumspel", som är baserat på ett av Thalers egna experiment.²
- Välj ut två elever – elev 1 och elev 2 – och berätta om upplägget. Poängtera att båda deltagarna får samma information:
- Det finns 100 kronor. Elev 1 kommer att få dessa 100 sek med ett förbehåll: hen måste skänka en summa av hundringen till elev 2, som måste tacka ja till summan. Elev 2 har dock rätt att tacka nej till anbudet. Ni har bara en chans på er (därför är det ett ultimatumspel). Om elev 2 tackar nej får ingen av er några pengar alls. Poängtera att i det ursprungliga spelet handlade det om riktiga pengar.
- Vänd dig till resten av klassen: Ta en snabb diskussion i grupperna och kom med förslag: hur mycket ni tycker att elev 1 skall ge elev 2, och varför? Ge ert förslag (grupp för grupp) till elev 1 och förklara hur ni tänkt.
- Be elev 1 att testa att ge elev 2 den summa som någon av grupperna har föreslagit. Lyssna på svaret från elev 2 och be denna att förklara sitt resonemang.
- Fråga sedan elev 1 vad denne skulle ge om det här var ett riktigt spel. Be hen utveckla sitt resonemang. Två resonemang är vanliga:
 - Ekonomielever brukar ibland ställa sig oförstående till problemet och tycka att 1 krona är jättebra. Ingen vägrar ju att ta emot gratis pengar!
 - Eleverna ger hälften och hänvisar till rättvisa.

9. Resultat – Hundralappen

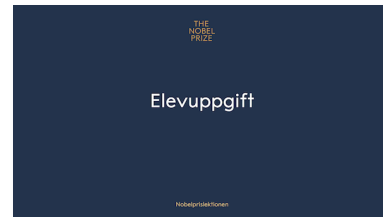
Resultatet av spelet visar sig vara lika överallt. Människor är inte ekonomiskt rationella. Den vanligaste summan som ges är mellan 40–60 sek. Den som får en gåva under 40 sek tenderar att bli förargad och vill hellre straffa den snåla personen som inte vill dela rättvist, än att få pengar. Så, som avslutning, tänk på det: Snålhet straffar sig!

² I ursprungsspelet deltar anonyma, för varandra okända spelare som varken kan se varandra eller kommunicera annat än genom meddelande i en dator. Där handlar det även om riktiga pengar.

10. Elevuppgift

- Nu är det dags för en gruppuppgift. Den är baserad på KVA:s arbete med att välja ekonomipristagare.
- Vanligtvis ansvarar en priskommitté om fem personer för att utse ekonomipristagaren. Nu ska ni i grupperna agera kommittéer med ansvar för att välja ut en värdig vinnare bland några forskare som fått priset mellan 1998 och 2019. Ni ska utse en pristagarnas pristagare!
- Men först lite om kommittéernas arbete.

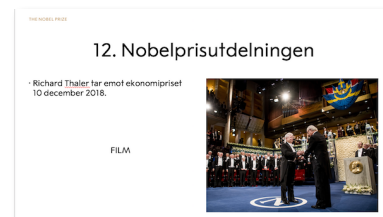
11. Nobelåret

- Bilden visar hur urvalsprocessen för att utse Nobelpristagare ser ut. Processen ser likadan ut som för Nobelpriset.
- Varje år i september skickar priskommittén vid KVA ut nomineringsblanketter till professorer och forskare inom relevanta forskningsfält världen över och ger dem möjlighet att nominera till priset. Exakt vilka som nominerar och vilka som nomineras är hemligstämplat i 50 år. Ungefär 300 namn kommer in.
- Ett gediget urvalsarbete följer. I oktober presenteras vem som får ekonomipriset.
- 10 december mottar pristagaren priset i Stockholms konserthus.

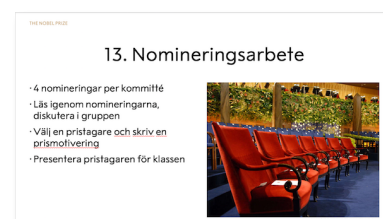
12. Film från prisutdelningen

Visa filmen från Richard Thalers prisutdelning för att inspirera eleverna till grupparbetet.

13. Nomineringsarbete

- Dela ut Elevuppgift och Nomineringar.
- Be eleverna diskutera och välja en av de fyra nomineringarna.
- Eleverna skriver en prismotivering och förbereder sig för att presentera den valda pristagaren för resten av klassen muntligt.

14. De nominerade (och deras områden) är...

- Amartya Sen (1998) – Ekonomisk välfärdsanalys
- Alvin E. Roth (2012) – Matchningsteori i praktiken
- William Nordhaus (2018) – Klimatet och ekonomin
- Abhijit Banerjee, Esther Duflo och Michael Kremer (2019) – Fattigdomsbekämpning genom fältexperiment

